

OM PANTHEON, ROMA OG ARKITEKTUR

Tekst og illustrasjoner:

Jan G. Digerud, professor emeritus
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
BASE Arkitekter AS

Arkitektur var Romerrikets fremste kunstuttrykk.

Pantheon var høydepunktet dengang, og er det fortsatt. Ikke bare som et respektfullt symbol for alle kjente guder, men som et uovertruffent eksempel på samtidigheten av teknikk, funksjon og form. En helhet som er alle skapende arkitekters mål å oppnå.

Da den ble bygget må Pantheons ytre silhouetter ha dominert et større område enn nå. I dag dukker den opp, gjenkjennelig og overraskende, i de mange ulike gateløpene omkring byggverket. Dens påfallende tiltrekningskraft virker fortsatt.

Den er som en tiger temmet i Romas interiør. Men en villkatt som maler når man lar hånden beføle en av dens 16 enorme stensøyler, som utgjør endeveggen i Piazza della Rotonda.

Søylene forklarer overgangen mellom interiøret og byen.

Inne og ute er to ulike aspekter av samme byggesak; eksteriøret tilpasser seg byens fellesskap mens interiøret

er viet funksjonen i all sin selvstendte egoisme.

Har jeg noe der å gjøre, så går jeg inn. Hvis ikke, – så er jeg i Roma.

I denne byen oppleves det offentlige og det private, det høytidelige og det intime, som meislet ut av samme bygningsmasse. Tidsmessige forandringer oppleves bare som et nytt fôr i en frakk; en gammel frakk som ikke går av moten. Denne regulerende tankegang ligger bak byutviklingen av Roma og er årsaken til dens varierte og overraskende gaterom.

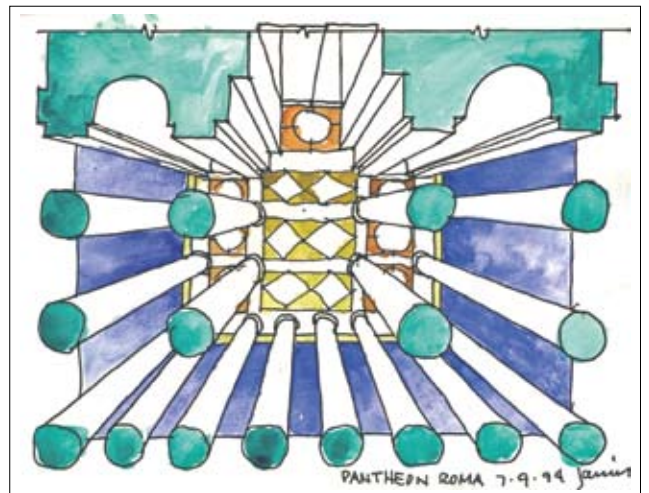
Som Pantheon, er det bemerkelsesverdige at Roma i hovedsak er formet og satt sammen av millioner like mur-

stein. Stenene forteller at byggeåret var ca. 120 e.Kr.

Romerriket ble aldri større i omfang enn på denne tiden da Hadrian var keiser. Han red på sin hest til alle utposter. Hadrians mur mot Skottland har han sikkert besøkt. Men det var her i Pantheon under hvelvingen av betong, beskyttet av veggkonstruksjoner av murstein, og godt synlig i dagslyset fra oven, at han må ha tenkt tanker som hjalp ham til å holdt verden sammen.

Estetikk, form og arkitektur er uatskilte.

En tanke er enestående, og tilhører tenkeren.

«Det er bare tanken som kan overføres», skrev le Corbusier.

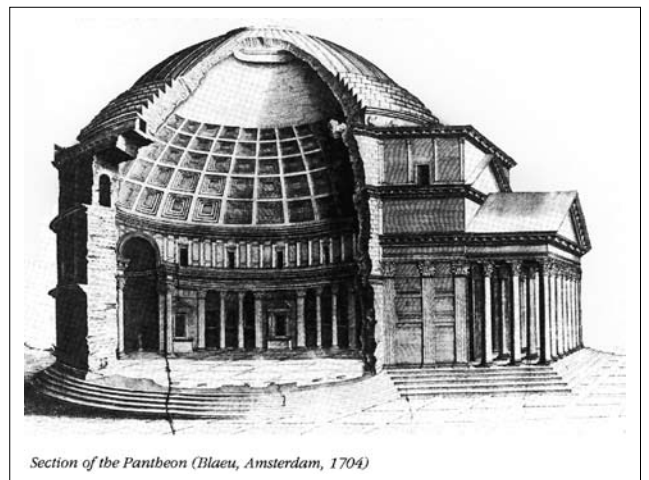
Å bli forstått av et annet menneske er en helt grunnleggende kvalitet i hverdagen.

Å gi uttrykk for noe gir mening, men tankene krever kunnskap om hvorledes de kan formidles. Tanken er «Hva», og «Hvorledes» blir måten.

Datamaskinen har «hjerne», men eier ingen tanker. Derfor briljerer den først når vi har lagret tanker i den.

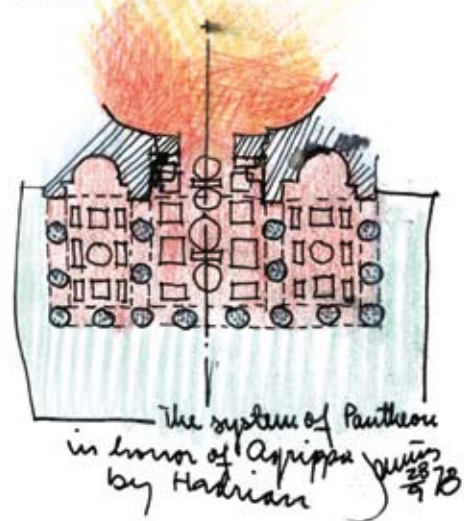
«Arkitektur eksisterer ikke» sa Louis I. Kahn.

Det betyr at arkitekten presenterer sitt arbeid med håp om at det vil bli arkitektur.

M·AGRIPPA·L·F·COS·TERTIVM·FECIT

Det er tankene om at mellomrommene mellom Pantheons søyler er der hvor **lyset er**, at de forandrer seg rytmisk i det vi forflytter oss, og at søylene er der hvor **lyset ikke er**.

Uten slike betraktninger og holdninger hos formgivere ville byggverket forbli stumt, – arkitektur ville ikke eksistere. Det er disse kvaliteter som garanterer Pantheons medlemskap i arkitekturens skattkammer.

Om «ingang», om **det å gå inn**, står det aldri noe i programmene for byggeoppdrag som arkitekter er bundet av. Det står helt nødvendige krav om størrelser, miljø og budsjetter. Det har aldri vært noen heksekunst å få et program til å funksjonere som bygg og så adde opp alle målbare krav. Ei heller å få det til å stå oppreist. Alt sammen er kyllingføde for både oss og datamaskinen, noe vår tids byggeindustri har fremprovosert og visualisert.

Som Rådhuset er det, som Skolen er det, så kan også Inngangen betraktes som å være en av menneskenes «Institusjoner», privat som offentlig. Den har ingen bestemt form, men den

er der i tankene og den **vil være**, som Kahn kunne ha sagt.

«Historien har vært min eneste lærer», skrev le Corbusier.

Pantheons søyler blir synlige ved lyset som også forårsaker deres skygger. Lyset avslører i tillegg søylenes form. Skyggene som flytter seg ved solens gang, skaper et visuelt uttrykk som beveger seg, – selv om Hadrians byggverk har stått bom still i 2000 år.

Alle ting forandrer seg sammen med lyset. Men arkitektur blir det først når 16 søyler plasseres presist ut fra et ønske om å bidra i det offentlige rom med tanker om å maksimere stedets romlige kvaliteter.

Det er profesjonens og arkitektskolenes oppgave å fortelle unge arkitekter om Hvorledes. Tankene forblir studentens egne.

Det er bare tanken som kan påvirke utviklingen i en positiv retning.

Men også øvelser i å lære **å se**. For hvis du kan **se det du ser**, da oppleves omgivelsene som inspirerende bidrag til ditt velvære. ■■■

